

Opinnäytetyö (AMK)

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

2022

Katariina Salonen

Kun etäisyys on mahdollisuus

– Käytännön välineitä etäimprovisaation ohjaamiseen

Opinnäytetyö (AMK) | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Esittävä taide

Teatteri-ilmaisun ohjaaja

2022 | 33

Katariina Salonen

Kun etäisyys on mahdollisuus

- Käytännön välineitä etäimprovisaation ohjaamiseen

Tavoitteena tässä opinnäytetyössä on ollut koota työvälinepakki harjoitteineen etäimprovisaation ohjaamiseen ja tutkia, miksi nämä harjoitteet toimivat etänä. Opinnäytetyössä on pyritty myös selvittämään etä- ja lähi-improvisaation eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä sekä hyötyjä.

Tämä toteutettiin tutkimalla lähdemateriaalina sekä ajankohtaisia artikkeleita liittyen etäviestintään että improvisaation perusteoksia ja vertaamalla tätä tietoa kirjoittajan omaan kokemukseen etäimprovisaation ohjaamisesta. Työssä esitellään lämmittely-, yksilö- ja pari- sekä ryhmäharjoitteita, jotka toimivat etäympäristössä.

Etäympäristössä toimivat monet verbaaliset improvisaatioharjoitteet, kuten monologeihin ja dialogeihin perustuvat kohtausharjoitteet. Ruutu ympäristönä tuo mukanaan yllättäviä haasteita, kuten yhteyden pätkimisen ja fyysisen kontaktin puutteen. Tämän vuoksi ohjaajan kannattaa perehtyä etäympäristön erityispiirteisiin etukäteen, koska se ennaltaehkäisee ongelmatilanteita. Esiintymisjärjestyksen sopiminen etukäteen on tärkeää etäympäristössä, jotta kohtausharjoittelu etenee sujuvasti.

Etäimprovisaatiossa on mahdollista toteuttaa improvisaation peruseriaatteita ja mahdollistaa antoisa vastavuoroinen kontakti toisten ihmisten kanssa. Onnistuneessa etäimprovisaatiossa korostuu motivoinnin ja osallistamisen ylläpitämisen tärkeys.

Asiasanat:

improvisointi, vuorovaikutus, covid-19, etäosallistuminen, leikkiminen

Bachelor's / Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Performing arts

Drama instructor

2022 | 33 pages

Katariina Salonen

When distance is a possibility

- Practical tools for directing improvisation online

The aim of this thesis has been to assemble a tool kit with exercises for online improvisation and to study why these exercises work online. This study also examines how online improvisation differs from basic improvisation and how both are beneficial.

This is done by researching current articles related to online communication as well as basic studies on improvisation and comparing this information with the author's own experience of online improvisation. This thesis presents improvisation warm-up exercises as well as individual-, pair- and group exercises that work online. In addition, it is discussed why these exercises work online.

Several verbal rehearsals function well on online environment, such as exercises based on monologues and dialogues. As an environment, the screen creates surprising challenges, such as unstable connection and lack of physical contact. Therefore, it is advisable for the director to familiarize themselves with the special features of the online environment in advance, as it prevents problems and other challenges.

It is possible to implement the basic principles of improvisation on online environment and enable a rewarding contact with others. Motivating and involving participants is a key to successful online improv.

Keywords:

improvisation, interaction, covid-19, remote participation, playing

Sisältö

1 Johdanto	5
2 Improvisaatiota etänä	7
2.1 Ryhmän tavoitteet ja valmistautuminen	8
2.2 Etäimpron erityispiirteitä	9
2.3 Ruuturealiteetit	11
3 Lämmittelyharjoitteita	15
3.1 Harjoitekuvaukset	15
3.2 Miksi nämä harjoitteet toimivat etänä?	17
4 Yksilöharjoitteita	20
4.1 Harjoitekuvaukset	20
4.2 Miksi nämä harjoitteet toimivat etänä?	22
5 Pari- ja ryhmäharjoitteita	24
5.1 Harjoitekuvaukset	24
5.2 Miksi nämä harjoitteet toimivat etänä?	26
6 Muistilista etäimpron ohjaajalle	29
7 Lopuksi	31
Lähteet	33

1 Johdanto

Kun koronapandemia alkoi, ihmiskunta joutui ottamaan suuria digiharppauksia nopealla tahdilla. Kouluilla ja työpaikoilla etsittiin ja opeteltiin uusia tapoja toimia täysin ennennäkemättömässä tilanteessa. Etäkokoukset ja etäopetus tulivat monille tutuiksi ensimmäistä kertaa. Siinä missä etäopetus ja etäoppiminen olivat aiemmin poikkeuksellinen erityisala, siitä tulikin koko koulutuksen väistämätön toimintaympäristö (Pusa & Suominen 2021, 118–119). Muutos toi mukanaan digitaalisten haasteiden lisäksi erilaisen sosiaalisen ympäristön haasteet: miten kohdata toinen ihminen etäympäristössä, miten keskittyä keskusteluun ruudun äärellä ja miten kommunikoida muiden kanssa yksin oman työpöydän äärellä?

Etävuorovaikutustilanteessa korostuu ohjaajan tai kokouksen ylläpitäjän rooli. On tärkeää tiedostaa kokoontumisen tavoite ja se, miten ylläpitää osallistujien kiinnostusta. Kun non-verbaalinen viestintä on rajoitettua yhteyden vuoksi tai yhteys pätkii, vetäjän on vaikea tietää, missä mielentilassa ja keskittyneisyydessä osallistujat ovat. (Puhakainen ym. 2020.) Oikeanlaisilla työkaluilla ohjaajan on mahdollista auttaa osallistujia kommunikoinnissa ja keskittymisessä. Kun tilanne on uusi, työkaluihin ja toimintamalleihin perehtyminen etukäteen kannattaa.

Olin itse aloittanut Naantalın Teatterin improvisaatioryhmän ohjaamisen kesällä 2020. Ryhmä koostui alun perin 16–70-vuotiaista teatterilaisista, mutta vakiintui noin 20–70-vuotiaiden ryhmäksi. Ryhmässä oli kaiken tasoisia harrastajia, sekä improvisaation aloittelijoita että edistyneempiä. Syksyllä 2020 pystyimme vielä tapaamaan kasvokkain, mutta joulukuussa rajoitukset kiristyivät ja tammikuusta 2021 alkaen impro siirtyi etäympäristöön Zoomiin jatkuen näin koko kevään. Käytän tässä opinnäytetyössä termiä etäimpro, kun tarkoitan improvisaatioteatterissa käytettävien kohtausharjoitusten ja improvisaatioleikkien tekemistä etäyhteyden, kuten Zoomin, välityksellä. Jouduin miettimään kaiken alusta asti uudelleen – pääsin luomaan etäimpron tyhjästä. Päädyin heti seuraavien kysymysten ääreen.

- Minkälaiset harjoitteet toimivat etänä?

- Mitkä edes ovat mahdollisia etänä?
- Kiinnostuuko ryhmä etäimproon osallistumisesta?
- Miten oma mielenkiintoni ja motivaationi pysyisivät yllä?

Keskeisenä lähteenä tämän opinnäytetyön tekemisessä olen käyttänyt improkoulutuksen pioneerin Simo Routarinteen teosta Improvisoi! Lisäksi suuri osa opinnäytetyön materiaalista on lähtöisin etäimprokokemuksestani, ryhmästä, jota itse vedin puolen vuoden ajan. Harjoitteet ovat peräisin teatteriharrastuksesta vuosien varrelta: kursseilta, opinnoista ja muista teatteriin liittyvistä harjoituksista. Halusin koostaa yksiin kansiin etäimpron keskeisiä työvälineitä, koska uskon etäilyn mahdollisuuksiin ja siihen, että se on tullut ainakin jossain määrin jäädäkseen. Työskentelytavat ovat monilla aloilla muuttuneet pysyvästi. Tekemisen ja toiminnan analysoinnin kautta pystytään löytämään etätyöskentelyn parhaat toimintatavat. Haluaisin, että vastaavassa tilanteessa oleva impro-ohjaaja, tai kuka tahansa muu etäilyn parissa työskentelevä, saa tämän opinnäytetyön pohjalta helposti työkaluja etäimprotunnin ja -kurssin vetämiseen sekä näkökulmia etäkommunikointiin. Pysin selvittämään, minkälaiset harjoitteet toimivat etänä ja miksi juuri nämä harjoitteet toimivat sekä miten ylläpitää mielenkiinto ja sopiva tempo etäimprotunnilla. Haluan myös syventää omaa ymmärrystäni verkon välityksellä käytävässä kommunikoinnissa ja vuorovaikutuksessa.

Esittelen lämmittelyharjoitteita sekä yksilö-, pari- ja ryhmäharjoitteita, jotka toimivat etäimpro-formaatissa. Lisäksi tarkastelen ja analysoin harjoitteiden toimivuutta ja tarkoituksenmukaisuutta. Kaikkia esittelemiäni harjoitteita olen itse vetänyt etäimprona ja kokenut ne toimiviksi ja improvisaation periaatteita noudattaviksi.

2 Improvisaatiota etänä

Kun korona-aikana normaaliakin kommunikaatiota on ollut haastavaa ylläpitää, miten löytää sijaa teatterin ja draaman harrastamiselle? Miksi improvisaatiota pitäisi harrastaa etänä? Mitä hyötyä siitä on? Miten etäimpro poikkeaa ”tavallisesta” improvisaatiosta? Muun muassa näihin kysymyksiin etsin vastauksia tässä luvussa. Itse olen huomannut etäimpron ohjaajana, että etäimpro toimii esimerkiksi tärkeänä vuorovaikutustaitojen ja selviytymismenetelmien kehittäjänä ja sen takia sitä kannattaa harrastaa, mikäli sosiaalinen toiminta on syystä tai toisesta rajoitettua.

Routarinteen mukaan (2004, 19) vuorovaikutustaitoja pidetään usein itsestään selvytenä, vaikka ne eivät sitä ole. Informaatiokeskeisessä kulttuurissamme vuorovaikutustaitoja tarvitaan enemmän kuin koskaan, mutta niiden harjoittaminen on haastavampaa kuin ennen. Olisikin siis yhä tärkeämpää pohtia vuorovaikutustaitojen kehittämismahdollisuuksia: miten ja missä niitä voidaan kehittää? (Routarinne 2004, 18–19.) Oikein ohjattuna etäimprossa on mahdollista kehittää monipuolisesti näitä taitoja. Kun kontaktilajina pidetty improvisaatio yhdistetään uudenaiseen vuorovaikutustilanteeseen, syntyy täysin uudenlainen tila ja tilanne vuorovaikutustaitojen kehittymiselle. Sen avulla voidaan leikillisyyden kautta kohdata toisia ihmisiä myös haastavassa tilanteessa, kuten koronapandemian aikana.

Usein ihmiset rutinoituvat käyttämään tietynlaisia sosiaalisia selviytymismenetelmiä ja uusien käyttäminen tuntuu mahdottomalta tai jopa pelottavalta. Uusien selvitymisstrategioiden oppiminen on kuitenkin mahdollista; kun harjoittelee itselle vierasta ilmaisua, oma persoonallinen ilmaisu monimuotoistuu. (Routarinne 2004, 24.) Improvisaatiossa harjoitellaan tyhjän päällä olemista ja ennakoimattomuutta. Asenne siirtyy usein harrastajan mukana myös arkielämään, jolloin uudet ja yllättävät tilanteet saa käännettyä voimavaraksi.

Improvisaatioharjoitteilla pyritään pois harkitusta ilmaisusta ja sisäsyntyisestä ohjauksesta. Niiden avulla hakeudutaan kohti valpasta tyhjänpäällä oloa ja reagoimista ympäristön tarjoamiin ärsykkeisiin. Silloin

spontaanit reaktiot tuottavat tietoa ja sisältöjä samalla, kun ne tapahtuvat. Tieto ei ole enää toiminnan edellytys vaan toiminnan seuraus. (Routarinne 2004, 66.)

Routarinteen lainaus kiteyttää improvisaation harjoittamisen voiman ja perustan: ei tarvitse tietää mitään, riittää kun toimii. Koska erityistilanteista, kuten koronapandemiasta, johtuvien fyysisten rajoitteiden ei tarvitse nykypäivänä estää tätä leikillistä, harvemmin spontaanisti syntyvää tilaa, jonka improvisaatio luo, sitä voi ja pitää hyödyntää.

Jokaisen elämä pitää sisällään väistämättömistä muutostilanteista johtuvia epävarmuuden tunteita, joista selviytymistä ei varsinaisesti opeteta missään. Käytännön tukivälineitä tällaisiin tilanteisiin ei ole tarjolla. (Koponen 2017, 12.) Juuri tämän takia koen, että olisi erityisen tärkeää ylläpitää improvisaation kaltaisia harrastuksia myös kriisitilanteiden keskellä. Etäimpro oli monelle, erityisesti ryhmän eläkeläisille, tärkein ihmisten kohtaamispaikka sulun keskellä. Etäimpron äärelle kokoontuminen ei ainoastaan ylläpidä jo opittuja taitoja vaan voi parhaimmillaan viedä uudelle tasolle.

2.1 Ryhmän tavoitteet ja valmistautuminen

Niin etäimprossa kuin tavallisessakin improssa on tärkeää tiedostaa se, mikä on juuri tämän ryhmän tavoite. Miksi olemme kokoontuneet improvisaation äärelle? Ohjaajan päämääränä on se, että ryhmäläiset pääsevät tavoitteisiinsa ja mahdollisesti saavat sen lisäksi muutakin pääomaa. Impron yksi tarkoitus on ilon ja naurun tuottaminen. Sen äärelle päästään yleensä ryhmässä, kun luovutaan paineista ja tunnetaan toisensa. Joku saattaa osallistua improon saadakseen esiintymisvarmuutta ja -kokemusta. Jossain vaiheessa harrastajaryhmän tavoitteena voi olla esiintyminen yleisölle. Vaikka etäimpron areena eli tietokoneen ruutu poikkeaa normaalista totutusta areenasta tai lavasta, se ei ole este improvisaation peruseriaatteiden ja tavoitteiden toteutumiselle.

Ryhmässä, jota itse vedän, on monia sisäisiä edellä mainittuja tavoitteita. Vaikka etäimpron aikana tavoitteesta ei suoraan puhuttu, koin, että silloin oli erityinen tarve

päästä kommunikoimaan ja tapaamaan muita saman henkisiä ihmisiä. Vaikka etäimpro oli korona-ajan luoma ympäristö, se onnistui tuomaan antoisan harrastuksen ihmisten koteihin pakon sanelemissa puitteissa. Saari (2015, 37) viittaa Korhoseen (2013) sanoessaan: ”Kokiessaan onnistuneen keskittymisen tilan näyttelijä myös kokee yhteisöllisyyden tunteen.” Korona-aikana yhteisöllisyyden tunne voi olla mitä suurimpia improharrastuksen motivaattoreita.

Routarinne (2004, 125) puhuu ryhmän kaksoistavoitteesta. Toisaalta ryhmällä on tavoite suoriutua tehtävästä, toisaalta sillä on tavoitteena pysyä yhdessä ja toimia vuorovaikutteisesti. Nämä kaksi tavoitetta vaikuttavat suoraan toisiinsa ja niistä on vastuussa jokainen ryhmän jäsen – ryhmän vetäjä toki eniten. Ryhmän onnistuminen lisää hyvää yhteishenkeä ja toisaalta hyvä yhteispeli tuo mukanaan tehtävässä onnistumisia. (Routarinne 2004, 125.)

2.2 Etäimpron erityispiirteitä

Yleisesti ottaen etäilyllä lienee negatiivinen leima. Esimerkiksi Yle kertoo korkeakouluopiskelijoiden uupumisesta etäilyn maailmassa artikkelissa *Korona tappaa paljon enemmän kuin tiedämmeekään – se tappaa naurun, se tappaa hymyn* (Haapaniemi 2021). Opiskelijayhteisöön kuulumattomuus aiheuttaa yksinäisyyttä ja monenlaisia mielenterveydellisiä haittoja. Artikkelissa todetaan myös, etteivät etätapahtumat vedä samalla tavalla yleisöä kuin live-tapahtumat – ne eivät kiinnosta.

Sain itse huomata saman aloittaessani etäimpron vetämisen: muutama improryhmän jäsen jättäytyi pois. Etäympäristö ei siis tuntunut houkuttelevalta, tai ainakin se tuntui vieraalta, ehkä jopa pelottavalta. Kuitenkin suurin osa kesästä 2020 alkaen vetämäni improryhmän jäsenistä jatkoi etäimprossa, ja kevään edetessä se tuntui olevan odotettu irtiotto arjen keskellä. Näin suuri muutos nimenomaan kontaktilajina pidetyssä improvisaatiossa vaatii muutoksensietokykyä ja tahtoa sekä myös uteliaisuutta. En itsekään aluksi tiennyt mitä tuleman pitää ja monet harjoitteet piti soveltaa etäilyyn sopiviksi. Toisin kuin lähi-improon, etäimproon voi osallistua toisesta maasta käsin,

koska etäisyys ei ole este. Keväällä 2021 Naantalista käsin pitämäni etäimproon osallistui entisiä Naantalin Teatterin harrastajia muun muassa Helsingistä ja Pariisista. Tässä tapauksessa siis etäily oli muutamalle harrastajalle ainoa mahdollisuus osallistua.

Erona moniin muihin etäistuintoihin etäimpro tarjoaa leikillisyyttä ja jopa viihdettä. Korona-aikana leikillisyyden piiriin on ollut entistä vaikeampi päästä, kun yhteiskunnan sosiaalisia tukipilareita, kuten harrastuksia rajoitettiin. Kuitenkin leikkiminen, näennäisesti hyödytön toiminta, on ihmiselle ominaista ja mielihyvää tuottavaa (Tuhkunen 2012, 9). Ylipäätään on palkitsevaa huomata oma vaikutuksensa ympäristöön ja toisiin ihmisiin; nähdä se, miten on vaikuttanut toisen ihmisen käyttäytymisen muuttumiseen (Routarinne 2004, 35). Tällaisen sosiaalisen vaikuttamisen tarve korostuu kriisiaikana eikä esimerkiksi etäluennoilla tai -palavereissa pääse jokainen osallistuja ääneen.

Artikkelissa *Response to COVID-19 Zooming in online process drama* Czibolyn ja Bethlenfalvyn (2020) pohtivat etädraaman lähtökohtia ja toteutusta. He ohjasivat koronapandemian aikana prosessidraamaa etänä korkeakouluopiskelijoille, ja monet heidän toteamansa huomiot pätevät myös etäimpron ohjaamiseen. Artikkelin mukaan etätyöskentelyssä korostuu osallistujien oma mielikuvitus ja vastuu. Koska etätyöskentelyssä ei jaeta yhteistä konkreettista tilaa muiden osallistujien kanssa, pitää mielenkiinnon ja osallistavuuden pysyä korkealla tasolla. (Käytännön esimerkkejä mielenkiinnon ylläpitämiseen kerron erityisesti luvussa 4.2.) Draamallisten tilanteiden kuvittelu yksin oman tietokoneen äärellä vaatii osallistujilta normaalia enemmän keskittymistä ja energiaa. Kirjoittajat kokivat etätyöskentelyssä erityisen haastavaksi sen, että edettiin tarpeeksi nopeasti, jotta mielenkiinto säilyisi, mutta samalla tarpeeksi hitaasti, että kaikki pysyivät mukana tarinassa. Etäympäristö saattaa kuormittaa toisia, mutta joillekin se luo mahdollisuuksia: esimerkiksi viestien ja mielipidemittausten käyttö aktivoi yleensä hiljaisempina pysyviä osallistujia. (Czibolyn & Bethlenfalvyn 2020.)

Etäympäristössä niin ohjaajalta kuin ryhmäläisiltä jäävät näkemättä keholliset ja ryhmädynaamiset eleet, ilmeet ja liikkeet, kuten vetäytymiset ja statusta ilmentävät toiminnot. Osallistujien keskinäisiä suhteita on lähes mahdotonta havainnoida. Myös

asiat, jotka lähitilanteessa korostuvat, saattavat jäädä kokonaan ilman huomiota etätilanteessa, ja toisin päin. Negatiivisten asioiden käsittely ja kohtaaminen etäympäristössä on haastavampaa. Kaiken tämän johdosta ohjaajalle kertyy ylimääräisiä haasteita, jota voi olla vaikea purkaa. (Pusa & Suominen 2021, 128–129.)

Kun toimintaympäristönä on tietokoneen ruutu ja kanssatoimijat kaksiulotteisina päinä, ei kovinkaan fyysisiä harjoitteita pysty tekemään ilman yhteyden kärsimistä. Toisaalta ruudun äärellä pystyy tekemään vaikkapa tanssiesityksen, kuten Arpajaiset-harjoitteessa (luku 4.1). Näissä tilanteissa on erityisen tärkeää antaa palautetta esiintyjälle, joka keskittyessään esiintymiseen ei mahdollisesti pysty näkemään tai kuulemaan muiden reaktioita. Kahden esiintyjän kohtausharjoituksessa palaute tulee selkeämmin jo kohtauksen aikana, kun näkö- ja kuuloyhteys mahdollistavat toisen reaktioiden tulkinnan. Etäimprossa keskeisenä työtapana ovatkin kohtausharjoitukset, joissa usein kaksi ihmistä on vuorovaikutuksessa keskenään. Mielikuvituksen käyttö korostuu näissä tilanteissa. Kun fyysisesti ei olla samassa tilassa, pitää kuvitella keskustelijoiden sitä kuitenkin olevan. Kohtaukset voi tosin sopia tapahtuvan esimerkiksi puhelinkeskusteluna, jolloin etäisyys ei haittaa. Myös etäympäristön voi ottaa kohtauksen tapahtumapaikaksi.

Aikakautena, jolloin ihmiset tottuvat toisiinsa maskinaamaisina ja ilmeettöminä olentoina, saattaa olla yllättävän virkistävää nähdä kasvoja ja ilmeitä ruudulla. Improvisaation luonteen vuoksi se poikkeaa normaaleista näyttöpäätteen äärellä vietetyistä etäkokouksista.

2.3 Ruuturrealiteetit

Ruudun äärellä työskentelyyn on erityisen tärkeää luoda ryhmän yhteiset säännöt ja toimintakulttuuri. Väärinymmärrysten ja sekavuuden riski kasvaa, kun ei voida katsoa toista silmiin eikä kääntyä fyysisesti sen puoleen, jolle puhutaan. Etäympäristö tuo mukanaan uudenlaiset realiteetit, joiden puitteissa toimiminen vaatii omanlaisiaan käytännön järjestelyitä.

Fyysisesti yksi oleellisimmista asioista etäimprossa on laite, jonka kautta yhteydessä ollaan. Älykännykkä ei ole paras laite tähän tehtävään, koska ruutu on pieni eikä siihen tavallisesti mahdu kaikkia ryhmäläisten kuvia. Näin ollen osallistujia ei välttämättä edes tiedä, keitä kaikkia tilanteessa on mukana. Alkuun onkin hyvä tehdä joka tapauksessa jonkinlainen moikkauskierros. Myöhästymiset ja muu tilanteiden keskeytyminen häiritsevät etätilanteessa enemmän kuin lähi-improssa, jonne myöhästynyt voi vain hiipiä ja olla hiljaa, kunnes tulee sopiva tauko ilmoittautua paikalla olevaksi. Tullessaan paikalle myöhästyjä ilmestyy konkreettisesti kaikkien osallistujien nenien eteen mustana ruutuna tai liikkuvana kuvana, joten tämä auttamattakin vie huomiota. Kannattaa ainakin sopia, että myöhästymistapauksessa pitää mikrofonin ja videon pois päältä, kunnes meneillään oleva kohta tai harjoite on ohi.

Kärsivällisyyttä tarvitaan usein enemmän kuin tavallisessa improssa, koska yhteydet pätkevät välillä eikä kuvan jähmettymiseltä voida aina välttyä. Joskus saattaa oman monologin päätteeksi huomata, että yhteys on katkennut eivätkä toiset osallistujat olekaan nähneet eivätkä kuulleet koko esitystä. Onkin hyvä sopia etukäteen, miten näissä tilanteissa toimitaan. Yritetäänkö uudelleen improvisoida sama vai edetäänkö seuraavaan osallistujaan tai seuraavaan tehtävään?

Ryhmässä on hyvä olla selkeät säännöt siitä, milloin pidetään mikrofonin ja videon päällä eli koska kukakin on näkyvillä ja kuuluvilla. Esimerkiksi joku saattaa osallistua tapaamiseen tilassa, jossa on häiritsevää taustamelua. Tällöin on hyvä, jos osallistujille on selvää, että mikrofoni on päällä vain niillä, jotka juuri silloin ovat äänessä. Etäimproon osallistuvien kannattaa olla rauhallisessa paikassa eikä esimerkiksi kulkuneuvoissa tai julkisilla paikoilla. Vaikka toiminta tapahtuu etänä, se ei vähennä sen merkityksellisyyttä muille osallistujille.

Etäimprossa on oleellista, että kaikki näkevät toisensa koko ajan. Tämä tarkoittaa sitä, että vaikka vain kaksi ryhmäläistä esittäisivät kohtaus, kaikkien muidenkin kamerat ovat päällä. Improvisaatiossa ryhmän tuella ja reaktioilla on positiivinen vaikutus ja ryhmäläisten näkeminen on oleellisen tärkeää esiintymisvuorossa oleville, jotta säilyy tunne siitä, että olemme ryhmä ja toimimme yhdessä. Sama pätee mikrofonin päällä

pitämiseen. Mikäli liiallista taustamelua ei ole, on hyvä, jos ryhmäläiset voivat pitää mikrofonit päällä toisten esiintyessä. Näin ollen esiintyjät saavat suoraa palautetta ryhmältään esimerkiksi naurunpyrähdyksen muodossa.

Ruudun erikoisluonteena on myös se, että osallistuja näkee itsensä, mikä voi tuntua tottumattomana hämmäntävältä. Toisaalta se luo oivan tilaisuuden nähdä itsensä toiminnassa. Tilaisuus toimii mahdollisuutena osalle, esteenä toisille. Jos oman kuvan katsominen on liian vaikeaa, on suurimmissa osissa etäympäristöjä mahdollisuus pimentää oma kuva niin, että muut näkevät sen paitsi asianomainen itse. Ylipäätään etäimprossa kannattaa testata kameran edessä liikkumista rauhassa ryhmän kanssa.

Oman haasteensa etäimproon luo myös toiminta ryhmäharjoitteissa, jotka normaalioloissa tehdään ringissä edeten. Näissä olen itse ohjaajana toiminut niin, että olen sanonut harjoitteen aluksi järjestyksen esimerkiksi sen mukaan, missä järjestyksessä näen osallistujat omalla ruudullani. Jos osallistujia on paljon ja järjestystä on vaikea muistaa, voi ohjaaja kirjoittaa järjestyksen ylös paperille ja huutaa aina seuraavan vuorossa olijan nimen. Järjestyksen voi myös kirjoittaa chatiin. Pienemmissä ryhmissä oppii ehkä nopeastikin, kenen jälkeen on vuoro, mikäli järjestys pysyy samana. Vaihtelua saa myös ilman suurta sekaannusta vaihtamalla etenemissuuntaa esimerkiksi harjoitteen vaihtuessa. Etenemisjärjestys on hyvä mieltä etukäteen, jotta harjoitustilanteessa ei sähellykseen kulu turhaa aikaa. Muutenkin harjoitteen eteneminen on hyvä puhua läpi ennen aloittamista.

Paritehtävissä ohjaaja voi kysyä vapaaehtoisia aloittajia tai esittää käytettäväksi ringissä etenevää mallia, jossa esimerkiksi ensin keskustelevat henkilöt A ja B, tämän jälkeen B ja C, sitten C ja D ja niin edelleen. Tämä etenemismalli toimii hyvin esimerkiksi *Kolmen repliikin kohtausta* -harjoituksessa (ks. 5.1 Harjoituskuvaukset), joka on lyhytkestoinen pariharjoitus. Ohjaajan täytyy siis sanoittaa selkeästi, kuka aloittaa ja missä järjestyksessä edetään. Ruudulla on erityisen hankalaa toteuttaa improsta tuttua ”kuka tahansa ryhmästä voi hypätä kohtaukseen/jatkamaan” -tyyppistä periaatetta, koska päällekkäin puhuminen ei toimi ja yhteys saattaa pätkiä. Toisaalta etenemisen

kiertosuuntaa ja -järjestystä on hyvä välillä vaihtaa, jotta kaikki pääsevät toimimaan mahdollisimman monen kanssa.

3 Lämmittelyharjoitteita

EtäImprotunti kannattaa aina aloittaa lämmittelyharjoitteilla, jotta mieli vapautuu ylimääräisistä asioista ja keho rentoutuu. Myös erilaiset tutustumisleikit kannattaa ottaa osaksi ohjelmaa, mikäli ryhmäläiset eivät entuudestaan tunne toisiaan.

3.1 Harjoitekuvaukset

Et oo tosissas!

Harjoite alkaa niin, että A sanoo ääneen jonkin neutraalin toteamuksen, esimerkiksi *Syksy tekee tuloaan*. Tähän seuraava vastaa aloittamalla lauseen *Et oo tosissas!* ja jatkamalla sitten ottamalla jonkinlaisen suhtautumisen A:n lauseeseen, esimerkiksi *Syyskeliien ajattelemisenkin jo saa minut masentumaan, koska pelkään pimeää!* Harjoitteessa edetään ringissä: A sanoo toteamuksen, johon B reagoi. Tämän jälkeen B sanoo toteamuksen, johon C reagoi ja niin edelleen.

Kopiokone

Tämä harjoite etenee myös ringissä ja alkaa siten, että joku ryhmästä sanoo jonkin arkipäiväisen lyhyen lauseen. Seuraava sanoo saman lauseen ja yrittää matkia edellisen äänenpainoa, ilmeitä ja eleitä mahdollisimman tarkasti. Seuraava taas yrittää matkia häntä edeltäneen kehonkieltä. Harjoitusta voidaan tehdä samalla lauseella useampi kierros, jolloin muutokset tulevat selkeämmiksi. Lausetta ja eleitä ei tässä tehtävässä tarkoituksella yritetä muuttaa vaan ne muotoutuvat pikkuhiljaa tehtävän edetessä itsellään.

Mitä sä teet?

Tämä harjoite toimii ruudun välityksellä, kunhan liikkeessä pitäydytään ylävartalon alueella. A aloittaa tekemään jotain liikkeellistä toimintaa miimisesti esimerkiksi harjaa hampaitaan. Kun A on hetken aikaa harjannut hampaitaan, B kysyy *Mitä sä teet?*, johon A vastaa jonkin aivan muun tekemisen kuin sen mitä oikeasti on tekemässä, esimerkiksi *Viilaan kynsiä*, jolloin B alkaa viilaamaan kynsiään miimisesti. Tämän jälkeen C kysyy *Mitä sä teet?* ja B vastaa.

Rikkinäinen puhelin liikkeellä

Tässä harjoitteessa osallistuja A kehittää pienen, noin kolmesta liikkeestä koostuvan liikesarjan ja harjoittelee sen niin, että muistaa sen ulkoa. Muut voivat sillä aikaa peittää silmät käsillä. Kun A on valmis, hän sanoo jonkun osallistujan nimen, jolloin tämä, henkilö B, saa avata silmänsä. A näyttää liikesarjan B:lle, joka yrittää muistaa sen mahdollisimman tarkasti. Liikesarjan nähtyään B mainitsee nimeltä osallistujan, joka avaa silmänsä ja esittää tälle liikesarjan niin hyvin kuin muistaa. Näin edetään, kunnes kaikki osallistujat ovat esittäneet oman versionsa liikesarjasta. Lopuksi liikesarjan keksijä, osallistuja A, näyttää kaikille yhteisesti, miten liikesarja alun perin meni.

Sana kerrallaan

Sana kerrallaan tarinana voidaan esittää runoja, kirjeitä, käyttöohjeita, tarinoita tai melkein mitä vaan, mitä keksii. Tämän voi tehdä pareittain tai koko ryhmän kanssa ringissä. Ensin päätetään aihe, otsikko tai vaikka jonkin oudon vekottimen nimi, sitten sana kerrallaan edeten kerrotaan tarina.

Sananlaskuja tai elämän viisauksia edellisen viimeisestä sanasta

Harjoite etenee ringissä. Ohjaaja voi keksiä harjoitukselle aloitussanan, jolla ensimmäinen eli henkilö A aloittaa sananlaskunsa. A keksii sananlaskun ja lausuu sen. B keksii sananlaskun, joka alkaa A:n sananlaskun viimeisellä sanalla. Tämän jälkeen C keksii sananlaskun B:n viimeisellä sanalla alkaen. Esimerkiksi näin:

Ohjaaja: Vanha.

A: Vanha vaan ei vielä kuollut.

B: Kuollut lehti keväällä tietää aurinkoista kesää.

C: Kesää odotellessa murjotetaan...

Tänään on tiistai

Tämä harjoite toimii kuten *Sananlaskuja edellisen viimeisestä sanasta*, mutta lause voi olla mitä vain eli ei tarvitse olla sananlasku. Tähän harjoitteeseen voidaan ottaa mukaan tunteet esimerkiksi niin, että jokainen saa itse valita, missä tunnetilassa esittää oman lauseensa. Harjoite alkaa niin, että ensimmäinen vuorossa oleva aloittaa sanomalla ”Tänään on tiistai” ja keksimällä lauseelle jatkoa. Esimerkiksi näin:

A: Tänään on tiistai ja minä olen iloinen.

Jolloin seuraava jatkaa ja aloittaa sanalla *iloinen*.

3.2 Miksi nämä harjoitteet toimivat etänä?

Tavallaan edellä mainitut harjoitteet toimivat samoista syistä kuin ne toimivat lähietäisyydelläkin: näissä etäimpron lämmittelyharjoitteissa toteutuvat hyvin improvisaation peruseriaatteista niin leikillisuus, heittäytyminen ja iloinen mokaaminen kuin tarjosten esittäminen ja hyväksyminen. Ne toteutuvat tavalla, johon etäyhteys ei suuremmin vaikuta, mikäli kaikki osallistujat näkevät toisensa eikä yhteys

pätki. Jokainen siis pääsee vuorollaan osallistumaan ja ovat täten vuorovaikutuksessa keskenään.

Kun lämmittelyharjoitteissa kaikki pääsevät heti toimimaan ja näkemään toisensa toiminnassa, syntyy energiaa, joka sysää tapaamisen vauhtiin. Kenenkään ei pitäisi joutua istumaan ruudun äärellä liian pitkään tekemättä mitään, jottei etäimprotapaaminen näivety pelkäksi ”television katsomiseksi”. Näissä harjoitteissa ei tarvita fyysistä kontaktia osallistujien kesken vaan kontakti luodaan muilla keinoin. Myös etänä sanallisesti tai elein ringissä tehty harjoite sitoo osallistujat vuorovaikutusrinkiin ja yhteisen toiminnan äärelle omista kodeista käsin.

Ringissä tehtävät lämmittelyleikit toteuttavat impron periaatetta tarjouksen vastaanottamisesta ja hyväksymisestä. Hyväksyvä tarjouksen vastaanottaminen vie kohtausta tavallisesti eteenpäin, tyrmääminen pysäyttää sen. Tarjous on fyysinen, verbaalinen tai näitä yhdistävä sisältökokonaisuus, jonka toinen esiintyjä joko hyväksyy tai tyrmää (Routarinne, 2004, 75). Osassa lämmittelyharjoitteista tarjous on verbaalinen, kuten *Sana kerrallaan* -harjoitteessa, ja osassa fyysinen, kuten *Kopiokone* -harjoitteessa. Yksinkertaisimmillaan tyrmäys on se, että vastataan ’ei’ ja hyväksyminen se, että vastataan ’joo’.

Vaikka verbaaliset harjoitteet ovat ehkä helpoimpia etäilyssä, kannattaa liikettä sisältäviä harjoituksia teettää, jotta paikoillaan istuminen ei käy liian puuduttavaksi. Kaikenlaiseen mimiikkaan ja kasvojen ilmeitä hyödyntäviin harjoitteisiin kuten *Kopiokone* etäimpro luo hyvät puitteet ja ne antavat vastapainoa tarinallisuudelle. Etäimprossa on hieno mahdollisuus perehtyä kasvojen lähikuvaan jopa tarkemmin kuin lähi-improssa.

Kopiokone ja *Rikkinäinen puhelin liikkeellä* ovat harjoituksia, joissa tarjous on fyysinen, ensimmäisessä osittain ja jälkimmäisessä kokonaan. Tarkoituksena on kopioida toisen fyysistä ilmaisua. Hyväksyminen tarkoittaa siis näiden kohdalla sitä, että seuraava tekee perässä edellisen esittämän fyysisen ilmaisun teon. Asian esittämisessä tietokoneen ruutu toimii lähes vastaavalla tavalla kuin kasvokkain tehdyssä kohtaamisessa, mutta tarkkana kannattaa olla siinä, että kamera kuvaa juuri sitä aluetta, joka on oleellinen.

Toiminta täytyy rajata tarkemmin kuin lähitoiminnassa. Fyysisissä tehtävissä ohjaajan kannattaa ehkä mainita vielä, että jokainen tekee sen mukaan mitä pystyy: ottaa huomioon sekä oman tilan, jossa toimii, että oman näkymän eli sen mitä toisten osallistujien ympäristöstä näkee. Saattaa käydä niin, että joku liikkuu kameran rajauksen ulkopuolella, mutta tämä täytyy vain hyväksyä osana etätoimintaa.

Epäonnistumisen pelko ja siitä aiheutuva kehon jännitystila on suurimpia esteitä hyväksymisen ja vuorovaikutuksen toteutumiselle. Oma suhtautumisemme on ainoa, joka ratkaisee epäonnistumisen merkityksen. Improvisaation yksi peruspilareista, iloinen mokaaminen, tarkoittaa sitä, että mokat voi hyväksyä osana inhimillistä toimintaa. Kun voi toimia ilman kasvojen tai auktoriteetin menettämisen pelkoa, pystyy vapauttamaan ilmaisunsa reagoimaan yllättäviinkin ärsykkeisiin. (Routarinne 2004, 44, 73.) Etäimpro opettaa rentoutumaan etäympäristössä, joka monesti saattaa tuntua jäykältä ja vieraalta. *Kopiokoneessa ja rikkinäisessä puhelimessa liikkeellä* toteutuu myös iloisen mokaamisen periaate. Tehtävä on usein sitä hauskempaa, mitä suurempia mokia tapahtuu.

Lisäksi mukana on yllätyksen aspekti: koskaan ei voi tietää, minkälaisen tarjouksen saa edelliseltä. Tämä ilmenee hyvin esimerkiksi harjoitteissa *Sana kerrallaan*, *Sananlaskut*, *Tänään on tiistai* ja *Et oo tosissas!*

4 Yksilöharjoitteita

Tässä osiossa esittelen yksilöharjoitteita, joissa kuitenkin tarvitaan myös ryhmän tai yleisön apua esimerkiksi esittämään kysymys tai heittelemään sanoja esiintyjälle. Ohjaajaa tarvitaan erityisesti *Arpajaiset*-harjoitteessa. Harjoitteista sekä *Arpajaiset* että *Vaalikyltti* ovat omia keksintöjäni, joilla halusin innostaa ryhmäläisiä ja luoda mielenkiintoa tulevaa harjoituskertaa varten.

4.1 Harjoitekuvaukset

Arpajaiset

Arpajaisista voidaan keksiä monenlaisia variaatioita ryhmälle ja tilanteelle soveltuen. Kaksin harjoitteen, kun halusin tarjota ryhmälle jotain uutta ja hauskaa. Harjoitteessa arvotaan hatuista pienelle improesitykselle muoto ja aihe. Etukäteisvalmisteluina ohjaaja kirjoittaa lapuille erilaisia esitysmuotoja, kuten monologi, tanssi, mieminen esitys, runo, laulu ja dialogi (jossa esiintyjä saa valita itselleen parin) sekä toisille lapuille aiheita ja laittaa nämä kahteen hattuun, joista lappuja nostetaan. Itse vedin arpajaisimpron etänä pääsiäisenä ja aiheet olivat pääsiäisteemaisia, kuten rairuoho tai mämmi. Tähän harjoitteeseen voisi myös sisällyttää ennakkotehtävän: ryhmäläiset voisivat keksiä etukäteen arvottavia nimiä tai esitysmuotoja performansseille.

Ennustaminen

Ryhmäläisiä pyydetään etukäteen ottamaan tapaamiseen mukaan kirja ja jokainen toimii vuorollaan ennustajana ja kysymyksen esittäjänä. Ennustajalle esitetään jokin todellinen tai keksitty ongelma tai kysymys, johon tämä etsii vastauksen kirjasta. Ennustus luetaan avaamalla kirja sattumanvaraisesta kohdasta, osoittamalla sormella satunnaiseen kohtaan ja lukemalla sormen kohdalta tekstipätkä ääneen. Ennustaja voi

tulkita tekstin haluamallaan tavalla. Ennustaja voi lisätä esitykseensä teatraalisuutta haluamallaan tavalla, esimerkiksi taikasanoilla.

Esine on ratkaisu

Ryhmäläisiä pyydetään etukäteen ottamaan mukaan tapaamiseen jonkin vapaavalintainen esine ja olemaan näyttämättä sitä muille. A esittää B:lle jonkin todellisen tai keksityn ongelman ja B esittelee valitsemansa tavaran kuvitteellisena ratkaisuna ongelmaan. Esine voi siis olla jotain mitä se ei oikeasti ole ja se näytetään vasta, kun ongelma on ensin esitetty. Tämän jälkeen B esittää C:lle ongelman ja C kertoo, miksi hänen tavaransa on ratkaisu tähän.

Monologi – ei!

Yksi alkaa kertomaan tarinaa ryhmän keksimästä aiheesta. Kun yleisöstä huudetaan ”ei”, joutuu tarinankertoja vaihtamaan edellä sanomansa asian toiseksi. Tämän jälkeen tarina jatkuu. Esimerkiksi näin:

A: Sitten menin junalla Helsinkiin...

Yleisöstä: Ei!

A: Sitten menin laivalla Mongoliaan...

Sana yleisöltä

Sana yleisöltä -harjoitus toimii samalla tyylillä kuin Monologi -ei! -harjoitus, mutta yleisöstä huudetaan sanoja, jotka tarinankertojan on heti otettava käyttöön kertomuksessaan. Esimerkiksi näin:

A: Sitten menin junalla Helsinkiin...

Yleisöstä: Mannapuuro!

A: ...mannapuuro-yhdistyksen kokoukseen.

Vaalikyltti

Osallistujia on etukäteen pyydetty ottamaan valokuva kyltistä tai mainoksesta kaupungilla tai lehtileike mainoksesta mukaan tapaamiseen. Jokainen vuorollaan esittelee kuvan tai lehtileikkeen omana vaalimainoksenaan selittäen esimerkiksi miksi juuri tämä slogan edustaa tätä puoluetta tai mitä kuvalla halutaan kertoa äänestäjille. Jokainen pääsee sekä keksimään vaalit että esittelemään vaalikylttiään siten, että edellinen esittelijä päättää aina, mihin vaaleihin seuraava on ehdolla ja näyttlee esimerkiksi haastattelijaa. Näin varsinainen aihe tulee yllätyksenä.

4.2 Miksi nämä harjoitteet toimivat etänä?

Etäimprossa toimivat sellaiset harjoitteet, joissa yksi henkilö puhuu kerrallaan eikä muutoksia tapahdu liian nopeasti. Ylipäättään kaikenlaiset monologit ja dialogit toimivat tarinallisuutensa ja verbaalisuutensa vuoksi, koska niissä ajatus ei katkea etäyhteydestä huolimatta. *Monologi -ei!* ja *Sana yleisöltä* ovat verrattain nopeatempoisia harjoitteita, mutta ne toimivat etänä, mikäli ohjeistus on kohdillaan. Oleellista on se, että osallistujille korostetaan sitä, että pitää puhua riittävän hitaasti ja selkeästi. Myös yleisönä harjoitteessa toimivalle ryhmälle voidaan jakaa etukäteen puheenvuorojärjestys, jolloin päällekkäin puhumiselta vältytään. Tämä harjoite osallistaa ryhmää, joka muuten saattaisi lomaantua ruudun äärellä.

Rekvisiitan käyttäminen tuo vaihtelua stabiiliin ympäristöön ja sitoo osallistujat vahvemmin etäympäristön abstraktiin maailmaan – tekee siitä konkreettisemmän, kun dialogin lisäksi jokin esine on luomassa perustaa yhteiselle ”leikille”. Esimerkiksi *Ennustaminen* -harjoitteessa kirjan sivulta sattuman varaisesti valikoituva tekstipätkä on mukana yhteisen kuvitteellisen todellisuuden luomisessa. Näin tuotu ulkopuolinen,

konkreettinen lisä suppeaan, epärealistiseen ympäristöön tavallaan maadoittaa ryhmän toimintaa osaksi realistista maailmaa. Ryhmä ei siis toimi vain keskenään vaan muu maailma vaikuttaa ja on läsnä.

Lisäksi ennakkotehtävät kuten kirjan tai mainoksen ottaminen mukaan harjoituskertaan, tuo muutosta ja lisää osallistujien odotusta ja mielenkiintoa. Muutaman etäimprokerran jälkeen, ryhmäläisille on muodostunut kuva siitä, miten tunti etenee ja minkälainen tunnelma siellä on. Jos tapaamiset alkavat tuntua puuduttavan samantyyppisiltä, motivaatio saattaa laskea. Ennakkoon ilmoitettu tehtävä rikkoo tätä kuvaa ja sitä kautta saa osallistujan parhaimmillaan miettimään: ”Mitä minä menetän, jos en tänään osallistu?” Etäimprossa harjoitteiden ulkopuolinen kanssakäyminen, normi keskustelu, jää vähemmälle, joten ryhmän yhteinen yhteydenpito vaikkapa keskusteluryhmässä sitoo osallistujia yhteen, ja ennakkotehtävät voivat herättää keskustelua.

Tyhjän päällä olo ja suunnittelemattomuus voivat parhaimmillaan luoda edellytyksiä rakentavalle vuorovaikutukselle. Ne luovat mahdollisuuksia hetkessä elämiseen ja asioihin paneutumiseen. (Routarinne 2004, 68.) Vaikka ne tuntuisivat vaikeilta asioilta sietää, niitä voi oppia käsittelemään improvisaation kautta. *Vaalikyyltti*-harjoitteessa esiintyjällä saattaa olla valmiiksi voimakkaita näkemyksiä siitä, minkälaiseen suuntaan haluaa omaa puheenvuoroaan johdattaa. Kun edellinen antaakin vaaliaiheeksi jonkin täysin yllättävän asian, vaikkapa Jänisten porkkanakuningas -vaalit, putoaa pohja ennakoivilta ajatuksilta, ja aivojen on työstettävä täysin uusi polku. Kun on oppinut sietämään tällaista tyhjän päällä oloa, pystyy tilanteesta huolimatta paneutumaan aiheeseen rauhassa ja lukemaan tilannetta tarpeellisella tavalla. Sama toimintamalli pätee *Esine on ratkaisu* -harjoituksessa.

5 Pari- ja ryhmäharjoitteita

Seuraavassa luvussa esittelen harjoitteita, joissa syvennyttään kohtauksen tekemiseen parin kanssa. Harjoitteita voi myös soveltaa tehtäväksi useamman esiintyjän kesken.

5.1 Harjoitekuvaukset

Aakkoset

Harjoitteessa kaksi ryhmäläistä tekee kohtauksen niin, että repliikin pitää alkaa aina aakkosten seuraavalla kirjaimella. Keskustelussa voidaan käydä kaikki aakkoset läpi tai lopettaa kohtaus, kun sopiva hetki tulee. Yleisö päättää ennen kohtauksen alkua, mitä kohtauksessa on eli hahmojen välisen suhteen. Keskustelu voi alkaa esimerkiksi näin:

A: Aamuja, kaveri!

B: Bemarisi meni kuulemma lunastuskuntoon.

A: Ceciliako kertoi?

B: Daavid itse asiassa...

Alias-impro (ja alias väärinpäin)

Alias-impro on kahden ryhmäläisen välinen kohtaus, jossa kummallakin esiintyjällä on oma Alias-pelin kortti kädessään, ja kohtauksen aikana yritetään saada sanotuksi kaikki kortissa olevat sanat. Sanojen järjestyksellä ei ole väliä. Korttia saa katsoa milloin tahansa kohtauksen ajanakin. Yleisö päättää ennen aloitusta, mitä kohtauksessa on eli hahmojen välisen suhteen. Etäimprona tehty *Alias-impro* toimii esimerkiksi niin, että ohjaaja lähettää osallistujille viestinä kuvan Alias-kortista, mikäli osallistujilla ei itsellään ole Alias-peliä.

Alias-impro väärinpäin toimii samoin kuin tavallinen *Alias-impro*, mutta siinä pyritään saamaan kohtauksessa mukana oleva kaveri sanomaan sanat, jotka itsellä on kortissa.

Esimerkiksi näin, jos A:n kortissa on sana Espanja:

A: Kulta, arvaa minne mennään lomamatkalle, vaikei mitään Turhapuroja ollakaan!

B: Espanjaan! Vau! Sä muistit, että se on mun suuri toive!

Kielletty kirjain

Kielletty kirjain on kohtausharjoitteena toimiva pariharjoite, jossa etukäteen päätetään kirjain, jota ei kohtauksessa saa sanoa.

Kolmen repliikin kohtaus

Kolmen repliikin kohtaus muodostuu nimensä mukaisesti kolmesta repliikistä. Etukäteen ei päätetä rooleja eikä tapahtumapaikkaa, vaan esiintyjien tarkoituksena on kolmella repliikillä tuoda nämä esiin, toisin sanoen keitä he ovat ja missä he ovat. Esimerkiksi näin:

A: Huomenta, rakas mieheni! Miten nukuit?

B: Huonosti. Olipa kylmä yö!

A: Sellaista se täällä Pohjoisnavalla teltassa yöpyminen on.

Esimerkissä A:n lauseet paljastavat suhteen (parisuhde) ja paikan (Pohjoisnava).

Kohtaus pelkillä kysymyksillä

Harjoitus toimii samoin kuin esimerkiksi *Kielletty kirjain*, mutta jokaisen repliikin on oltava kysymyksen muodossa.

Rajoitettu sanamäärä

Harjoite toimii samoin kuin edellinen, mutta esiintyjien repliikeissä ilmaantuvien sanojen määrä on etukäteen rajattu. Esimerkiksi molempien repliikit koostuvat kolmesta sanasta tai A:n repliikit koostuvat kolmesta ja B:n repliikit viidestä sanasta. Määrä pysyy samana läpi kohtauksen. Seuraaville esiintyjille valitaan uudet sanamäärät.

Valokuva-albumi tai diaesitys

Yksi ryhmästä on asiantuntija, joka esittelee ryhmän keksimää aihetta diaesityksellä tai ryhmän päättämän henkilön (julkisuuden henkilön tai satuolennon) valokuva-albumia. Diana tai valokuvana toimii noin kolme ryhmäläistä, jotka ovat stillissä eli paikoillaan ja vaihtavat asentoa, kun asiantuntija sanoo: ”Seuraava dia/kuva!” Ryhmä koostaa uuden still-kuvan ja vasta tämän jälkeen asiantuntija kertoo, mitä kuvassa tapahtuu. Lopuksi asiantuntija sanoo: ”Ja nyt viimeinen kuva.” Tästä esiintyjät tietävät, että esitys on loppuillaan. Etäimprossa, kun kaikki ovat omien näyttöjensä äärellä, voi vain yksi olla diana/valokuvana kerrallaan.

5.2 Miksi nämä harjoitteet toimivat etänä?

Kuten jo totesin luvussa 2.3 (Ruuturrealiteetit), etäimprossa eivät sen luonteen vuoksi toimi ”kuka tahansa ryhmästä voi hypätä kohtaukseen/jatkamaan” -tyyppinen periaate, jota usein lähi-improssa käytetään esimerkiksi *Kielletty kirjain* -harjoitteessa, kun esiintyjä mokaa eli sanoo kielletyn kirjaimen. Etäimprossa on tärkeää esiintymisjärjestyksen selvittäminen etukäteen. Tämä saattaa olla positiivinen asia hieman hitaammin lämpiäville henkilöille, jotka eivät pysty heittäytymään uusiin tilanteisiin yhtä nopealla tempolla kuin toiset. Etäimpro tarjoaa tasa-arvoisemman lähtökohdan osallistumiseen. Se on ehkä järjestäytyneempää ja selkeämpää. Ohjaajana

koen tämän erityisen tärkeäksi ja hyväksi asiaksi juuri harrastajien ryhmässä, jossa on suuria eroja osallistujien kokemustasoissa.

Koska ruudulla jäävät monet keholliset reaktiot näkemättä, saattaa harjoitteiden tekeminen jäädä verbaalisen impron tasolle. Ruudun äärellä istuminen ei myöskään edesauta liikkumista. Saattaa myös käydä niin, että harjoitteen toinen osapuoli näyttelee koko kehollaan ja toinen pelkästään puhuu ”replikkejä” ilman, että keho, sen aktivointi ja eläytyminen on mukana. Tästäkin voidaan etukäteen puhua ryhmässä, jos halutaan, mutta erityisesti siinä tapauksessa, että ryhmässä on kokemattompia harrastajia tai jos ryhmä ei tunne toisiaan entuudestaan. Kumpikaan tapa, kehollinen näyttelemine tai pelkkä replikointi, ei ole väärä, kunhan osallistujat tietävät sen ja tekevät niin kuin itse kokevat itselleen sopivaksi.

Jos osallistujilla ei ole epäselvyyttä siitä, mitä ollaan tekemässä ja miksi, voivat improvisaatiokohtaukset tuottaa uskomattoman hulvattomia tilanteita ja imeä niin esiintyjät kuin katselijat mukaansa. Kautta aikain ihmiset ovat kerääntyneet yhteen kertomaan ja kuuntelemaan tarinoita. Ennen keräännettiin nuotion äärelle, miksei siis nykyään etäympäristöön?

Heikkinen (2005, 28) viittaa Boltoniin (1992) sanoessaan, että draamaopetuksen tavoite on auttaa oppijaa ymmärtämään itseään ja maailmaa, ja että draamalliset kohtaukset liittyvät ihmisenä elämisen pohdintaan. Verbaalisilla improharjoitteilla luodaan tarinoita, rinnakkaistodellisuuksia, joissa esiintyjät voivat vapaasti roolin suojassa tutkia ja testilla maailmaa. Etäimpron asettamissa rajoissa osallistujat voivat ja saavat kokea draamallisen tarinankerronnan elämyksen.

Impron yksi peruseriaatteista, hyväksyntä, vaatii usein omasta selkeästä ideasta irti päästämistä. Oma idea on tapana vaalia, koska se on saattanut muhia päässä pitkäänkin, ainakin verrattuna toisen tarjoamaan ideaan – siihen on ehtinyt kiintyä. Uuden idean hyväksymisen jälkeen aivot kuitenkin luovat uuden mielikuvan tulevasta ja lopputuloksena on rakentava vuorovaikutus: ei kenenkään yksin luoma polku, vaan yhteinen, monen hyväksynnän luoma tie. (Routarinne 2004, 116.) Etäisyydestä

huolimatta improssa luodut tarinat sitovat osallistujat yhteiseen leikin ja sadun maailmaan – yhdessä luodulle tielle.

Kolmen repliikin kohta on tarjousten hyväksymisen huippuharjoitus, joka toimii yksinkertaisuutensa takia loistavasti etänä. Kolmeen repliikkiin ei jää tyhjää tilaa eikä suurta torjumisen mahdollisuutta, koska repliikkien määrä on rajoitettu. Harjoituksessa ei ehdi sanoa *ei*. Se, että harjoitus tehdään etänä, karsii toki liikettä ja elettä, mutta perusperiaate tarjouksen hyväksymisestä, yllätyksellisyydestä ja heittäytymisestä pysyy muuttumattomana. Parhaimmillaan *Kolmen repliikin kohta* on silloin, kun sitä ollaan jo jonkin verran kokeiltu ja esiintyjät asettavat toisilleen haasteita eivätkä sanokaan sitä ilmiselvää vastausta. Tällaisessa tapauksessa tarjous on hyväksytty ja vastaanotettu, mutta hyväksymisen lisäksi tarjotaan jo nopealla tahdilla uusi tarjous, esimerkiksi näin:

A: Huomenta, rakas mieheni! Miten nukuit?

B: No, miten luulet, että täällä päälläseisonta-leirillä nukutaan? Tietysti päälläni seisten! Entä sinä?

A: Pakko tunnustaa: nukuin makuuasennossa! Ethän kerro kenellekään.

Harjoituksessa voi myös testata omia rajojaan yhdessä kaverin kanssa: uskalletaanko jättää kaiken paljastettavan informaation viimeiseen repliikkiin? Esimerkiksi näin:

A: Huomenta! Miten nukuit?

B: Ihan hyvin. Kiitos kysymästä! Pitäisikö meidän mennä jo?

A: Jestas! Onko kello jo noin paljon? Raketti laukaistaan jo tunnin kuluttua eikä meillä ole vielä edes avaruuspukuja päällä. Miten ihmeessä läpäisimme astronauttikoulun?

Iloisen mokaamisen periaatetta pystytään harjoittelemaan näiden kaikkien avulla.

6 Muistilista etäimpron ohjaajalle

Etäimproa aloitettaessa ohjaajan on hyvä pohtia seuraavia asioita:

Mikä on ryhmäläisten tietotekninen kyky? Jos mukana on sellaisia, joille etäily on uutta, voi joutua aloittamaan yksinkertaisimmista teknisistä asioista kuten siitä, miten Zoomia käytetään. On tärkeää, että ohjaaja itse tuntee hyvin käyttämänsä alustan.

Minkälainen laite sopii etäimproon? Kännykän ruudulta ei välttämättä näe kaikkia osallistujia, mikä vaikuttaa negatiivisesti yhteiseen ryhmäkokemukseen.

Mikä on ryhmän taitotas? Ovatko kaikki samalla tasolla? Tämä vaikuttaa siihen, minkälaisia harjoitteita tehdään ja millä tempolla voidaan edetä.

Tunteeko ryhmä entuudestaan toisensa? Tarvitaanko tutustumisleikkejä? Jos ryhmä on entuudestaan tuttu ja sillä on vakiintuneet toimintatavat, voidaan siirtyä heti lämmittelyihin ja harjoituksiin. Toki silti on hyvä käsitellä teknisiä asioita kuten sitä, milloin kameraa ja mikrofonia pidetään päällä ja milloin ei.

Mikä on ryhmän tavoite? Se onko ryhmän tavoitteena esiintymiseen valmistautuminen, esiintymispelon lieventäminen, esiintymistaidon kehittäminen vai pelkkä hauskanpito, vaikuttaa siihen, minkälaisia harjoitteita kannattaa tehdä.

Löytyykö tilaa henkilökohtaiseen kohtaamiseen? Etäympäristössä ei voi kiskoa ohjaajaa hihasta ja puhua tarvittaessa kahden kesken, ellei tällaiseen kohtaamiseen ole sovittu toimintatapoja. Kahden kesken voidaan sopia keskustelu-aika, esimerkiksi kun muut ovat poistuneet etätapaamisesta.

Miten pitää mielenkiintoa yllä? Monet kokevat ruudun äärellä keskittymisen vaikeaksi. Itse pidin hyvänä keinona ihmisten hereillä pitämiseen sen, että toin joka kerralle vähintään yhden uuden harjoituksen. Joskus keksin pieniä ennakkotehtäviä, joista kerroin etukäteen viestiryhmässä, ja joiden pohjalta improharjoitus suoritettiin. Esimerkiksi luvussa 3.2 esitelty *Vaalikylytti* on tällainen ennakkotehtävänä aloitettu harjoite. Viestiryhmässä esitelty viittaus tulevaan etäimprotuntiin saa ihmiset

kiinnostumaan ja osallistumaan pienemmällä kynnyksellä. Tähänkin vaikuttaa kuitenkin ryhmän taso. Aloittelijoiden kanssa pitää edetä niin hitaasti, että kaikki pysyvät tahdissa mukana. Toki myös kokeneempien kanssa on hyvä välillä palata vanhoihin tuttuihin harjoitteisiin. Liiallisesta uutuuden tuputtamisesta voi tulla luomisen taakka, joka kääntyy impron periaatteita vastaan.

Uskalla kokeilla! Monet improharjoitteet toimivat etänä. Vain testaamalla saat selville, mitkä toimivat juuri sinun ryhmällesi.

Luota siihen, että sillä mitä teet on merkitystä! Impron hyvinvointivaikutukset ovat kiistattomia. Jos kasvokkain on mahdoton kokoontua, voi etäimprosta ammentaa elämäniloa ja hauskuutta. Maskien valtaamassa maailmassa tuttujen kasvojen näkeminen maskitta ja näin kommunikoiminen on voimaannuttavaa ja antoisaa.

7 Lopuksi

Routarinteen (2004, 9) mukaan teatteri-improvisaatiossa saadaan aikaan kohtauksia, lauluja, tarinoita ja jopa kokoillan näytelmiä ilman käsikirjoitusta. Kuuntelun, positiivisen vuorovaikutuksen ja epäitsekään yhteistyön kautta päästään toisten ideoiden ja tarjousten täydelliseen hyväksyntään, joka on improvisaation ydinasioita (Tuhkunen 2012, 36). Improvisaatio saa aikaan samanlaisia vaikutuksia ihmisessä kuin leikki. Niihin molempiin liittyy sekä herkkä kontakti itseen ja kanssaihmiisiin että hyötyä tavoittelematon toiminta – yksinkertaistettuna nauttiminen. (Tuhkunen 2012, 51.)

Kriisiaikoina, kuten korona-aikana, etäyhteyden avulla pystytään ylläpitämään improvisaation tuomia positiivisia vaikutuksia. Etäimpro mahdollistaa sekä vuorovaikutustaitojen kehittymisen kuin leikkillisyydestä nauttimisen. Se toteuttaa impron peruseriaatteita ja mahdollistaa antoisan vastavuoroisen kontaktin toisten ihmisten kanssa.

Jotta etäimprosta saadaan kaikki mahdollinen irti, on vetäjän syytä perehtyä etukäteen toimivaan etäilyyn, koska siitä hyötyy koko ryhmä. Ruutuympäristö tuo mukanaan useita haasteita, joita voi olla etukäteen vaikea ennakoida. Kuitenkin vasta kokeilemalla voi löytää omalle ryhmälleen sopivat toimintatavat ja harjoitteet.

Koska etäopiskelu ja -kokoustaminen on jossain määrin tullut jäädäkseen ja koetaan usein raskaaksi, on kaikkien edun mukaista löytää uusia ja hyödyllisiä tapoja käyttää etäyhteyksiä hyödyksi. Etäimpron keinoin voisi helpottaa monen etäilyn puutuneen tai etäisyyden takia yksinäisyyteen jääneen elämää. Työ- ja opiskeluyhteisöihin etäimpro voisi tuoda virkistystä etäkokousten ja -lentojen väliin tai virkistyspäiviin. Samoin niille, jotka ovat syystä tai toisesta kyvyttömiä liikkumaan kotoaan, etäimprolla pystyttäisiin luomaan sosiaalistavaa toimintaa. Tällaisia ryhmiä ovat esimerkiksi vanhukset, kehitysvammaiset ja muuten liikuntaesteiset. Etäimpro saattaisi toimia myös edullisena ja helposti saavutettavana virkistys- ja harrastustoimintana työttömille ja vähäosaisille. Tähän voisi käyttää hyödyksi koulujen, opistojen ja kirjastojen tietotekniikkaa. Etäimpro voisi toimia myös yhdyslinkkinä kotimaahan niille, jotka syystä tai toisesta asuvat

ulkomailla. Näillä ja varmasti monilla muilla tavoilla etäimprolla pystyisi vaikuttamaan ihmisten hyvinvointiin monilla tasoilla ja elinkaaren jokaisessa vaiheessa.

Lähteet

Cziboly, A. & Bethlenfalvy, A. 2020. Response to COVID-19 Zooming in on online process drama. *Research in drama education*, Vol. 25, No. 4, 645–651.

Haapaniemi, N. 2021. Korkeakouluopiskelijat ovat jaksamisensa ääri rajoilla: ”Korona tappaa paljon enemmän kuin tiedämme kukaan – se tappaa naurun, se tappaa hymyn. <https://yle.fi/uutiset/3-12030192>.

Heikkinen, H. 2005. *Draamakasvatus – opetusta, taidetta ja tutkimista!* Jyväskylä: Minerva Kustannus Oy.

Koponen, P. 2017. *Lupa mokata*. Helsinki: Kustantamo S&S.

Puhakainen, E.; Vehkaperä, M. & Moisio, H. 2020. Näin onnistut etäviestinnässä. <https://esignals.fi/kategoria/viestinta-ja-markkinointi/nain-onnistut-etaviestinnassa/#bf62cb54>.

Pusa, T. & Suominen, A. 2021. Turvallisemman oppimisympäristön luominen ja etäopetuksen haasteet. Teoksessa: S. Pekkilä, M. Rastas & E. Laakso (toim.), *Mahdolliset maailmat. Puheenvuoroja taidealojen opettajuudesta ja opettajankoulutuksen kehittämisestä*. Helsinki: Taideyliopisto.

Routarinne, S. 2004. *Improvisoi!* Tampere: Simo Routarinne ja Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Saari, J. 2015. *Fokus, fiilis ja flow. Ajatuksia läsnäolosta, keskittymisestä, kontrolloinnista, itsetarkkailusta, luovuttamisesta ja luovasta tilasta*. Opinnäytetyö. Helsinki: Teatterikorkeakoulu. https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/6174/Saari_Jonas_2015.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tuhkunen, M. 2012. *Kaaos, virtaus, nautinto. Leikki improvisaatiossa ja luovassa prosessissa*. Opinnäytetyö. Teatteriohjelma. Helsinki: Teatterikorkeakoulu. <https://taju.uniarts.fi/bitstream/handle/10024/6125/TuhkunenMaaria2012.pdf?sequence=1&isAllowed=y>